Zprávy *památkové péče*

85 / 2025 / 4

Vymezení cenných území historické kulturní krajiny v České republice

Karel KUČA

DOI: https://doi.org/10.56112/zpp.2025.4.04

Abstrakt: *Článek se věnuje vymezení cenných území historické kulturní krajiny v České republice, která doposud nejsou chráněna na základě památkového zákona. Výzkum byl realizován v rámci aktuálně probíhajícího projektu zaměřeného na historickou kulturní krajinu v ohrožení, přičemž bylo identifikováno celkem 664 takových území. Zatímco krajiny rybníků, strukturálně výrazných plužin, vinic, chmelnic a krajiny poutních míst byly vymezeny všechny, z ostatních typů historické kulturní krajiny byla vybrána pouze nejvýraznější území. Je zřejmé, že památkovou ochranu formou krajinné památkové zóny mohou získat pouze některá z nich. Hlavním cílem proto bylo samotné zviditelnění, a tedy i deklarování hodnoty těchto území pro veřejnost i pro potřeby územního plánování. Tato území jsou chápána jako „urbanistické a krajinné hodnoty" v rámci sledovaných jevů územně analytických podkladů na geoportálu územního plánování a optimálně i na Geoportálu NPÚ.*

Klíčová slova: cenná území; historická kulturní krajina; památková péče; krajinné památkové zóny

Delimitation of Valuable Areas of the Historic Cultural Landscape in the Czech Republic

Abstract: *This article focuses on the delineation of valuable areas of the historic cultural landscape in the Czech Republic that are not yet protected under the Heritage Act. The research was conducted as part of an ongoing project focused on the historic cultural landscape at risk, during which a total of 664 such areas were identified. The Key findings from the interdisciplinary research on the historical cultural landscape in the Czech Republic, conducted since 2012 as part of four consecutive NAKI projects, are presented in a companion article in this issue of ZPP. While the landscapes of ponds, structurally distinctive plowlands, vineyards, hop fields, and pilgrimage sites were all defined, only the most distinctive areas were selected from the other types of historical cultural landscapes. It is clear that only some of them can obtain heritage protection in the form of a landscape heritage zone. The main objective was therefore to raise awareness of these areas and thus declare their value to the public and for the purposes of spatial planning. These areas are understood as "urban and landscape values" within the framework of the phenomena monitored in the spatial analysis data on the spatial planning geoportal and, ideally, on the National Heritage Institute's Geoportal as well.*

Keywords: valuable areas; historical cultural landscape; heritage conservation; landscape heritage zones

Z hlediska památkové péče jsou klíčové výstupy mezioborového výzkumu historické kulturní krajiny v České republice, realizovaného od roku 2012 v rámci čtyř na sebe navazujících projektů NAKI, představené v paralelním článku tohoto čísla časopisu.[1] Tento příspěvek se zaměřuje na vymezení cenných území historické kulturní krajiny v České republice, která doposud nepodléhají ochraně podle památkového zákona. Výzkum byl realizován v rámci aktuálně probíhajícího projektu zaměřeného na historickou kulturní krajinu v ohrožení, přičemž bylo identifikováno celkem 664 takových území.[2] Zatímco krajiny rybníků, strukturálně výrazných plužin, vinic, chmelnic a krajiny poutních míst byly vymezeny všechny, z ostatních typů historické kulturní krajiny byla vybrána pouze nejvýraznější území. Je zřejmé, že památkovou ochranu formou krajinné památkové zóny mohou získat pouze některá z nich. Hlavním cílem proto bylo samotné zviditelnění, a tedy i deklarování hodnoty těchto území pro veřejnost i pro potřeby územního plánování. Tato území jsou chápána jako „urbanistické a krajinné hodnoty" v rámci sledovaných jevů územně analytických podkladů na geoportálu územního plánování a výhledově i na Geoportálu Národního památkového ústavu.[3]

Cenná území historické kulturní krajiny byla zpracována v rámci projektu,[4] který je zaměřen na historickou kulturní krajinu v ohrožení. Jeden typ ohrožení představují důsledky klimatické

Poznámky

1 Karel Kuča, Historická kulturní krajina jako téma výzkumných projektů NAKI, v tomto čísle časopisu, s. 314–322.

2 Mapa s vyznačením těchto území je dostupná z: arcg.is/10e1mW2, vyhledáno 11. 11. 2025.

3 Https://mapy.gov.cz/map a https://geoportal.npu.cz/webappbuilder/apps/100/, obojí vyhledáno 11. 11. 2025.

4 *Historická kulturní krajina v ohrožení a její vize v kontextu soudobých proměn* (kód projektu DH23P03OVV006), projekt financovaný v letech 2023–2027 z Programu na podporu aplikovaného výzkumu a experimentálního vývoje národní a kulturní identity (NAKI III) Ministerstva kultury České republiky. Tohoto projektu se účastní VÚKOZ, ČVUT

změny, druhý pak civilizační změny, zejména připravované či potenciální záměry stavební povahy včetně liniových staveb. Ohrožena je ale jakákoli krajina, která není památkově chráněna. Proto je zásadní identifikovat ta nechráněná území, jejichž památková hodnota je největší, protože právě u nich existuje zvláště významný zájem na tom ochránit je před narušením. Menší míru ohrožení vykazují území chráněná z titulu zákona o ochraně přírody a krajiny, ale tato ochrana nemusí dostatečně pokrývat všechny aspekty kulturních hodnot území, což je logické, neboť odborné vybavení orgánů ochrany přírody a krajiny sleduje primárně zájmy živé i neživé přírody.

Pracovní tým ČVUT, jehož členem je i autor této studie, si vytkl za cíl prakticky zhodnotit a dále rozvinout poznatky získané v rámci předchozích výzkumných projektů – zejména metodik *Typologie historické kulturní krajiny ČR*[5] a *Metodika identifikace a klasifikace území s krajinnými hodnotami*[6] – a uplatnit je v měřítku celého území České republiky. Záměrem bylo vyhledat a kartograficky vymezit v maximální možné úplnosti všechna hodnotná území historické kulturní krajiny, která nejsou předmětem ochrany podle památkového zákona. Projekt se přitom soustředil na ty typy historické krajiny, které vykazují nejbližší vazbu k oboru památkové péče.

Krajiny rybníků, strukturálně výrazných plužin, vinic, chmelnic a krajiny poutních míst, které vykazují památkovou hodnotu, byly proto vymezeny všechny. Jde současně o typy krajin, které jsou dlouhodobě udržitelné ve své historické funkci, současně se v obraze krajiny výrazně uplatňují a i ze strany veřejnosti jsou vnímané jako zajímavé a hodnotné. Nad rámec původního záměru byly vymezeny i nejvýraznější příklady krajin některých dalších typů. Od počátku bylo jasné, že všechna území, která budou vymezena, musejí z hlediska *Metodiky identifikace a klasifikace území s krajinnými hodnotami* patřit do nejvyšší kategorie. Kolik takových krajin bude potřeba vymezit, nebylo na počátku práce vůbec jasné, a to ani řádově. Zřejmé však bylo, že jich bude mnohem více, než aby existovala reálná šance proměnit v budoucnu všechny v krajinné památkové zóny.

Území mimo krajinné památkové zóny

Cenné krajiny byly v rámci projektu zásadně vymezovány v územích dosud památkově nechráněných. Pozornost se tedy soustředila na území mimo krajinné památkové zóny či jiná plošně chráněná území odlišného druhu[7] a také mimo plošně rozsáhlé národní kulturní památky či kulturní památky krajinného rozměru. Všechny polygony (tj. hranice daných území) památkové ochrany[8] byly při práci v geografickém informačním systému k dispozici. Na vymezených územích se samozřejmě také mohou vyskytovat jednotlivé kulturní památky či chráněná území sídelního charakteru. Výraznější koncentrace kulturních památek na konkrétním území byla chápána jako přidaná hodnota, což by samo o sobě nestačilo. Kromě toho musela území vykazovat dostatečně výrazné a koncentrované znaky historické kulturní krajiny určitého typu (nebo více typů).

Z tohoto hlediska bylo velmi užitečné, že geodata památkové péče již obsahují všechna památková ochranná pásma. Ta ale nejsou chráněnými územími podle památkového zákona (hlavním cílem je u nich zamezit vizuálnímu poškození a pohledově uplatnit chráněné entity z jejich okolí). Vzhledem k tomuto specifickému charakteru byla území hodnotných krajin vymezována i v rámci těchto pásem, pokud daná lokalita představovala i sama o sobě cenné území historické kulturní krajiny. V mnoha případech pak byla hranice stávajících ochranných pásem přímo využita pro vymezení hodnotné krajiny nebo její části.[9]

Cenná území byla vymezována i v rámci národních parků, chráněných krajinných oblastí či jiných kategorií ochrany přírody a krajiny, nebo přírodních parků. Předmět jejich stávající ochrany je u nich totiž odlišný (nemusí pokrývat všechny aspekty kulturní hodnoty) a sama Agentura ochrany přírody a krajiny vítá, pokud se v konkrétním území uplatňují i další typy ochrany.[10] Základním požadavkem bylo, aby vymezené území mělo vizuálně srozumitelný krajinný rozměr a vykazovalo dostatečnou koncentraci určujících znaků historické kulturní krajiny. Nebyla proto vymezována území zahrnující například jeden či několik málo menších rybníků, vinic či chmelnic a podobně.

Výsledkem práce je vymezení 664 cenných území historické kulturní krajiny v České republice, což je nečekaně vysoký počet. Z toho připadá 39 území na krajiny komponované, 624 na krajiny organicky vyvinuté a pouze jedno na krajiny asociativní (konkrétněji viz dále). Celková výměra těchto území činí 372 171,6 ha, což představuje 4,719 % rozlohy České republiky. Potvrdilo se, že reálná šance na prosazení jejich ochrany podle památkového zákona se může týkat jen některých z nich. Hlavním cílem práce však bylo získání relativně objektivní a úplné informace o tom, která území lze deklarovat jako jednoznačně hodnotná, přičemž zobrazení všech těchto území na mapě je prvním a nezbytným krokem k jakýmkoli snahám o zabránění jejich poškozování. Při vymezování území tedy nebylo primárním cílem rozšíření památkového potenciálu, ale využití výsledků především jako podkladu pro územní plánování, zejména pro záměry nadmístního (národního) významu. Z tohoto důvodu byly cenné krajiny vymezovány a databáze vytvářena s využitím prováděcích vyhlášek ke stavebnímu zákonu (zejména vyhlášky č. 157/2024 Sb.) a *Metodiky sledovaných jevů pro územně analytické podklady*[11] (Ministerstvo pro místní rozvoj, 2019).

Všech 664 území s vymezenými hranicemi a pojmenováním je obsaženo v interaktivní mapě, jejíž součástí je i zařazení území do typu historické kulturní krajiny, popřípadě do skupiny typů, dále zařazení do kategorie UNESCO (krajiny komponované, organicky vyvinuté, asociativní) a velmi stručná charakteristika krajinných hodnot, které každé území představuje.[12] Pokud část vymezeného území vykazuje také výrazné znaky jiného typu kulturní krajiny, je tato skutečnost v atributech uvedena.

■ **Poznámky**

a MENDELU, dostupné z: https://www.ovhikk-naki.cz/, vyhledáno 11. 11. 2025.

5 Marek Ehrlich – Karel Kuča – Věra Kučová a kol., *Typologie historické kulturní krajiny České republiky. Metodika s osvědčením Ministerstva kultury*, České Budějovice 2020, dostupné z: https://www.npu.cz/cs/e-shop/78178-typologie-historicke-kulturni-krajiny-ceske-republiky, vyhledáno 11. 11. 2025.

6 Karel Kuča – Jiří Kupka – Ivan Vorel – Simona Vondráčková, *Metodika identifikace a klasifikace území s krajinnými hodnotami. Metodika s osvědčením Ministerstva kultury*, Praha 2022, dostupné z: https://www.krapr-naki.cz/clanky/publikace-a-vystupy/ nebo https://sovamm.cz/wordpress/wp-content/uploads/2025/11/metodika_krajinnych_hodnot.pdf, vyhledáno 11. 11. 2025.

7 Jde například o lázeňské památkové rezervace Karlovy Vary, Mariánské Lázně a Františkovy Lázně, které vedle zastavěného území zahrnují i celou přilehlou lázeňskou krajinu.

8 Podle dat NPÚ z října 2024, ve kterých evidentně chyběly jen některé polygony kulturních památek.

9 Jde například o ochranné pásmo státního zámku Konopiště.

10 Hlavním iniciátorem pro vznik krajinné památkové zóny Kladská ostatně bylo právě vedení CHKO Slavkovský les.

11 *Metodika sledovaných jevů pro územně analytické podklady*, Praha 2019, dostupné online: https://mmr.gov.cz/getmedia/48cdbe94-bb00-4447-a469-13188d27e999/Metodicky_navod_UAP_jevy_12_2019_final.pdf.aspx?ext=.pdf, vyhledáno 11. 11. 2025.

12 Mapa je aktuálně dostupná z: arcg.is/10e1mW2, vyhledáno 11. 11. 2025, a umožňuje výběr v podstatě libovolného typu mapového podkladu, pokud je ve veřejných gisových datech k dispozici. Vymezení území je dílem autora tohoto článku, charakteristiky zpracovali ostatní členové řešitelského týmu ČVUT: Zuzana Boušková, Jan Hendrych, Tereza Jančová, Jiří Kupka, Simona Vondráčková a Ivan Vorel.

Území, která se zdála mít dostatečný potenciál pro to, aby byla považována za cenná, byla postupně a systematicky vytipovávána prohlížením topografické situace v měřítku 1 : 5 000 nejprve na topografické mapě, poté na ortofotomapě, historické ortofotomapě a následně na I., II. i III. vojenském mapování, a to na celém území státu. Vybrané typy cenných území historické kulturní krajiny mají natolik výrazné určující znaky, že popsaný postup „od stolu" zaručoval, že žádné z těchto území nebude vynecháno. Pro identifikaci koncentrací chmelnic a vinic, které tyto mapové podklady dostatečně zřetelně nerozlišují, bylo využito zobrazení příslušných tematických vrstev státního mapového díla ZABAGED. Výše popsaný postup byl pro všechny uvedené mapové podklady na území České republiky opakován několikrát. Poté byla vytipovaná území analyzována podrobněji a byly vymezeny jejich hranice. Postupovalo se po jednotlivých typech kulturní krajiny a po dokončení vymezování každého z nich následovalo opětovné, nejméně jednou opakované prohlédnutí celého území státu pro ujištění, že žádná cenná krajina daného typu nebyla opomenuta. Po vymezení všech 664 lokalit následovala ještě závěrečná kontrola, neboť – při poměrně detailní znalosti území státu – se stále zdálo, že některé části České republiky mohou ještě skrývat další potenciál. Týkalo se to zejména krajin obecně vnímaných jako velmi malebné, například Pošumaví či Posázaví, ve kterých je cenných území vymezeno relativně málo, a to i pokud jde o obecné organicky vyvinuté krajiny, o které by se zde mohlo jednat jedině. V této souvislosti se ukázalo, že zvolená metoda vymezování území byla nejen jediná reálná, ale současně dobře odpovídající vytčenému cíli. Abstrahovala totiž od subjektivního vnímání malebnosti krajiny (tedy krajinného rázu). Ta je dána modelací terénu v kombinaci s terénním pokryvem a je nesporně důležitou součástí hodnoty krajiny, ale nikoli kvalitou vyjadřující památková hlediska, tedy historické krajinné struktury vytvořené činností člověka. Pokud totiž znaky historické kulturní krajiny takového malebného území hodnotíme nad mapou, která je kolmým průmětem území do roviny, aspekt malebnosti je potlačen a pak vidíme, že míra dochování historických krajinných struktur (a znaků) tam není výrazně vyšší než například v na první pohled relativně nezajímavé krajině převážně rovinaté. Právě toto srovnání jasně ukázalo, v čem spočívá specifičnost památkové hodnoty vymezených území, že není totožná s hodnotou krajinného rázu, která – je-li přítomna – představuje nespornou přidanou hodnotu, ale sama o sobě důvodem pro vymezení takového území ze zvolených hledisek není. Byla tak zodpovězena i neustále se vtírající pochybnost, zda je zvolené posuzování krajin a nakonec i celá typologie historických kulturních krajin skutečně tou správnou cestou k docenění jejich kulturních a památkových hodnot.

Území byla vymezována v prostředí geografického informačního systému ArcGIS v bezešvé mapové vrstvě nad aktuální Základní topografickou mapou (dále „ZTM 5") v pracovním měřítku pro editaci hranice 1 : 3 000, které sice neumožňuje dosáhnout přesnosti v měřítku katastrální mapy, ale je dostatečné pro to, aby nevznikly pochybnosti, po kterém prvku reálného světa je hranice vedena. Díky tomu je mapa dobře využitelná jak pro potřeby památkové péče, tak pro územní plánování, které pracuje s měřítky od 1 : 5 000 výše. Při vymezování území byly využívány i aktuální a historické ortofotomapy, které věrně zachycují reálnou podobu území, což je zvláště důležité pro oblasti strukturálně výrazných plužin v době, kdy ještě jejich podstatné části nebyly druhotně zalesněny, a celoplošné historické mapy přibližující starší podobu území, pokud se od té doby podstatně změnila. Další informace o historické podobě území poskytuje zejména II. a III. vojenské mapování a georeferencované mapy stabilního katastru. Pro vybraná území, zejména pro krajiny rybníků, bylo využito i I. vojenské mapování, které jako jediný kartografický pramen zachycuje stav rybníků před začátkem jejich hromadného rušení. Obrysy rybníků byly korigovány podle Digitálního modelu reliéfu terénu 5. generace (dále „DMR 5G") a vrstevnic.

Hranice vymezovaných cenných území historické kulturní krajiny byly vedeny zejména po komunikacích (silnice, lesní a polní cesty, železnice), hranicích kultur (například okraj lesa), rozvodích povodí III. řádu, výjimečně i po liniích nadzemních elektrických sítí. Pouze v případě, že popsané linie nebyly v území a v topografické mapě k dispozici, byla hranice území vedena také po hranicích parcel, popřípadě jako spojnice lomových bodů topografické situace či parcelních hranic.

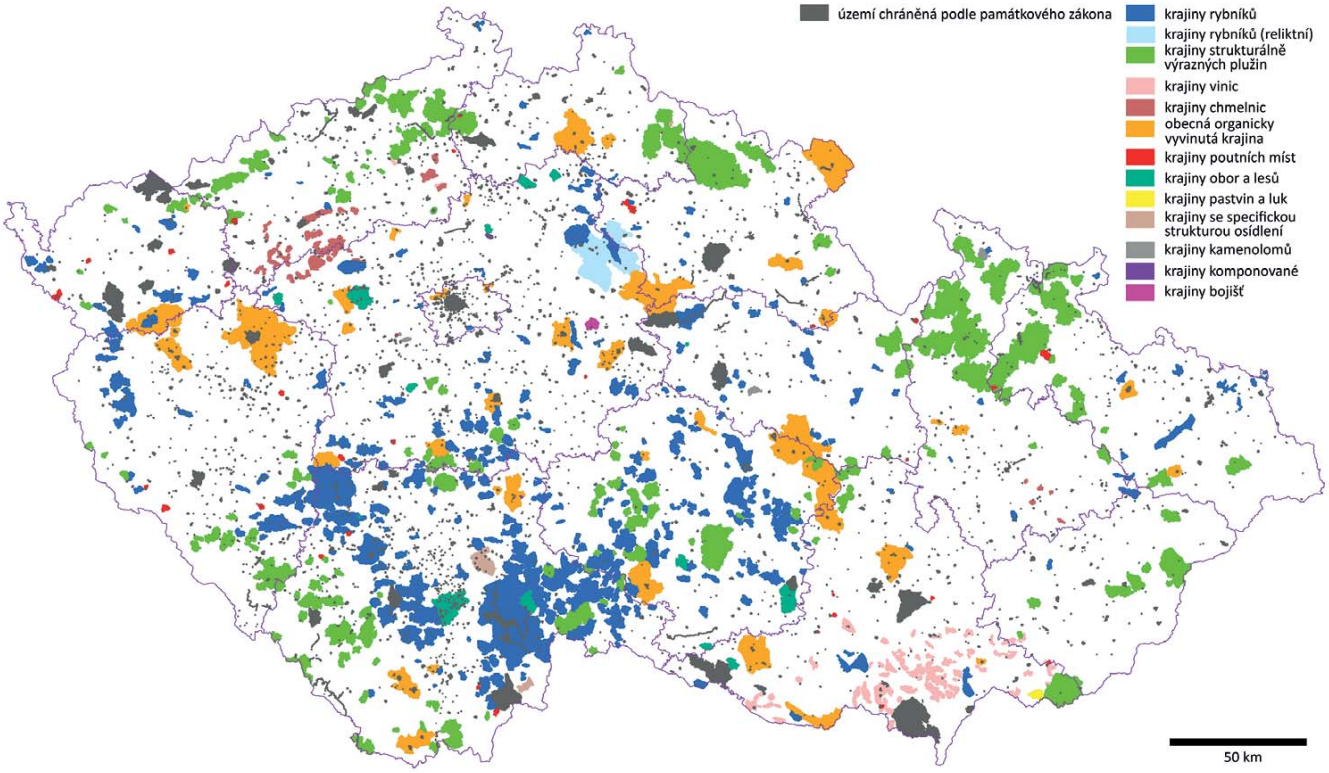
Samostatnou otázkou bylo vedení hranic napříč sídelními útvary. V takových situacích je nejjednodušší vedení po tranzitních ulicích (nikoli jejich osou, ale po jedné ze stran), ale pokud jde o památkově hodnotné sídlo, byl zahrnut celý historický intravilán, zatímco v opačném případě byla snaha se intravilánu spíše vyhnout, pokud to bylo snadno možné. Dílčí korekce v tomto ohledu nelze v budoucnu vyloučit, pokud by se ukázalo, že některá ze sídel, jejichž intravilány jsou přeťaty hranicí sledující komunikace, mají rovněž památkovou hodnotu.

Určitá specifika vedení hranic charakterizující některé typy krajin jsou komentována níže. Pro ostatní typy platí, že se pro vedení hranic vycházelo z obecných zásad, jak jsou formulovány v metodice *Typologie historické kulturní krajiny ČR*.[13] Ve všech případech pak platí, že vymezené hranice je nutno chápat jako „minimálně možné". Znamená to, že žádné z území nelze zmenšovat, ale může být případně vymezeno v poněkud širším rozsahu, který lépe zajistí jeho nenarušené uplatnění v krajinném rámci.

S vymezováním hranic souvisí i důležitý fakt, který by měl být vzat v úvahu nejen v souvislosti s popisovaným úkolem. ZTM 5 (umožňující dokonalé zvětšení například i do měřítka 1 : 1 000) je – jak její název vyjadřuje – mapou topografickou, zachycující reálný obraz území. Zobrazuje tuto skutečnost mnohem věrněji než mapa katastrální, která je z podstaty mapou pozemkového vlastnictví, nikoli reálného světa. Při zobrazení topografické a katastrální mapy současně je to velmi dobře patrné prakticky kdekoli – a ve volné krajině nejvíce. Polygony kulturních památek i všech dalších součástí Ústředního seznamu nemovitých kulturních památek se však zásadně vymezují nad mapou katastrální a hranice by měly pokud možno vždy sledovat hranice parcelní. To v praxi může vést k nepříjemným situacím. Jedním z názorných příkladů je vymezení Nové řeky v rámci národní kulturní památky Rožmberská rybniční soustava. Vymezení koryta Nové řeky podle katastrální mapy totiž na několika místech vůbec neodpovídá jeho skutečnému průběhu, takže části toku chráněny nejsou, a naopak jsou chráněna území, kterými řeka neprotéká (byť v minulosti patrně ano). Požadavek vedení hranic po hranicích parcel je na druhé straně pochopitelný, ale vždy by se tak mělo dít v konfrontaci se ZTM 5, aby se do rozsahu ochrany zahrnuly i ty úseky vodního toku, které katastrální mapa jako jeho součást nevymezuje, a to i za cenu zahrnutí dalších pozemků. Držení se parcelních hranic vede k rozporu s realitou též například u některých rybníků a jejich proměnlivých rozlivných ploch i některých dalších krajinných prvků. K tomu připočtěme velkou proměnlivost vymezení parcel i v relativně krátkém čase (například z vlastnických důvodů, aniž se mění povaha daného pozemku), navíc s tím, že prakticky není možné získat jiný než aktuální stav parcelních hranic, což je daň za online dostupnost (nejen této) mapy a chybějící zálohování starších stavů. Je zřejmé, že má-li být cokoli vymezeno pomocí parcelních hranic, je třeba současně zajistit trvalou vizualizaci aktuálního stavu katastrální

■ **Poznámky**

13 Ehrlich–Kuča–Kučová a kol. (pozn. 5).

1

Obr. 1. *Mapa České republiky se zakreslením a typologickým rozlišením 664 cenných území historické kulturní krajiny, která nejsou chráněna z titulu památkového zákona a jsou zpracována jako podklad pro sledovaný jev územně-analytických podkladů (Urbanistické a) krajinné hodnoty podle stavebního práva. Mapa pro porovnání obsahuje i území chráněná podle památkového zákona, která jsou světlejším odstínem šedé vyznačena i v ostatních zařazených mapách s podkladem základní topografické mapy ZTM100 (ČÚZK). Mapa: Karel Kuča, 2025.*

mapy, například exportem do formátu PDF pro archivaci a zpřístupnění v rámci Integrovaného informačního systému památkové péče. Takovou vizualizaci nelze odkládat na pozdější dobu, protože už následující den se může situace parcelních hranic změnit. Také z těchto důvodů byla při vymezování hranic (polygonů) krajinných území upřednostněna základní topografická mapa.

Celkový počet 664 vymezených území je natolik vysoký, že neumožňuje na tomto místě uvést ani jejich pouhý výčet. Tím méně je možné je jednotlivě charakterizovat. Následuje proto souhrnný komentář k vybraným typům cenných území historické kulturní krajiny se zdůrazněním jejich specifik. Všechna území jsou však zachycena v mapě (obr. 1) s barevným typologickým rozlišením, která poskytuje výstižnou představu o jejich zastoupení v jednotlivých částech České republiky. Mapa rovněž obsahuje vyznačení území chráněných podle památkového zákona, jsou-li v daném měřítku zobrazitelná.

Organicky vyvinuté krajiny

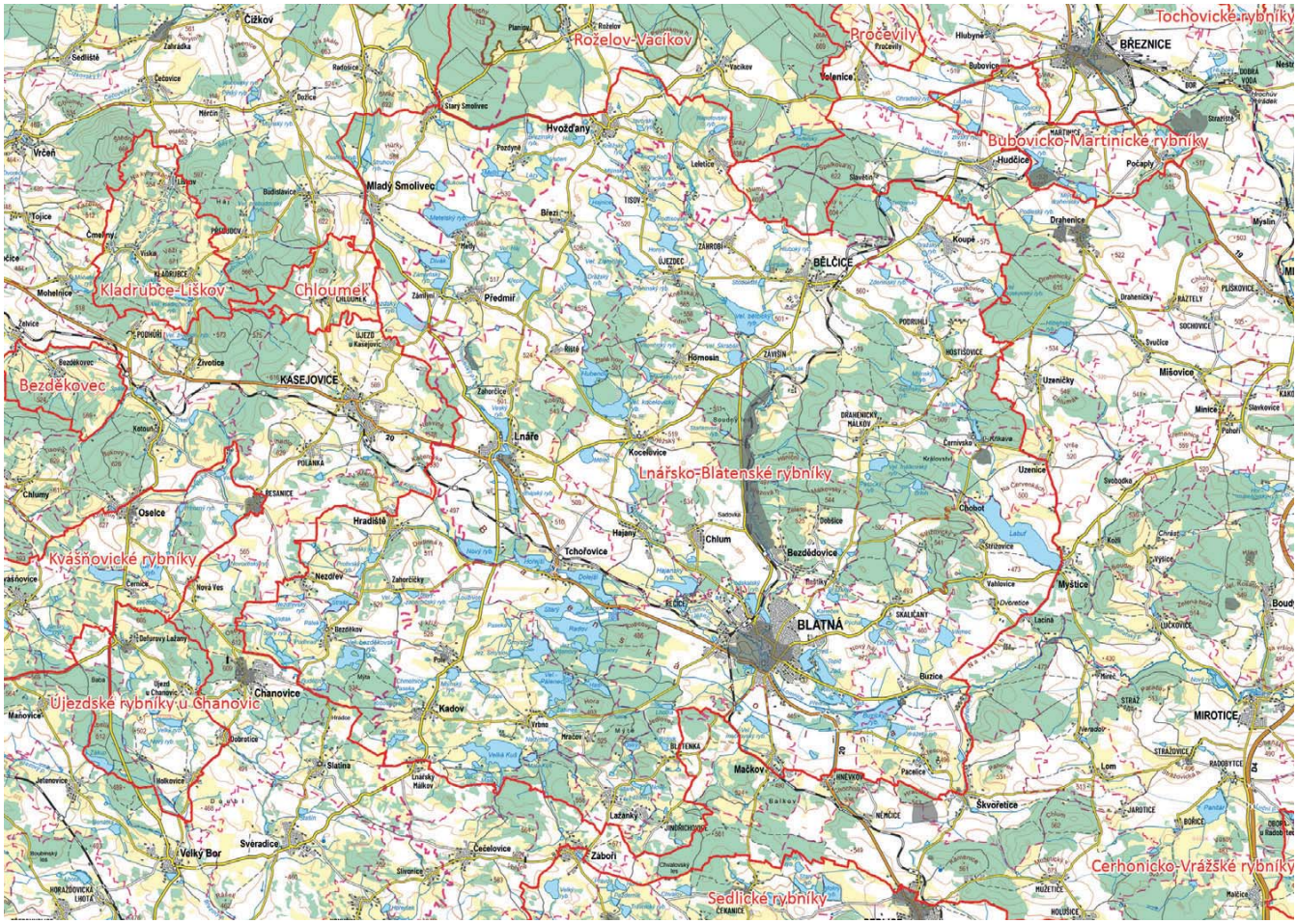
Organicky vyvinuté krajiny tvoří zdaleka nejpočetnější část vymezených území (624), což je logické, neboť jde o krajiny dlouhodobě udržitelné a funkční, a právě na takové typy krajin byl úkol zaměřen.

V rámci této kategorie byly dále identifikovány následující typy:

Krajin rybníků (obr. 2–2e) bylo vymezeno 294, což odpovídá skutečnosti, že Česká republika zaujímá ve výskytu takových krajin přední místo v Evropě. A to přesto, že nynější stav je pouhým torzem situace existující ještě v třetí čtvrtině 18. století. Podchycena byla úplně všechna cenná území krajiny rybníků, kterých je nejvíce v pánvích Jihočeského kraje a na Vysočině. Některé z nich mohou obsahovat i omezený počet reliktních znaků, tedy zrušených rybníků, které však často mají dochované hráze. Pouze ve dvou případech byly vymezeny i zcela reliktní krajiny rybníků. Nejcennější z nich je Poděbradsko-nymburská rybniční soustava, která obsahovala i náš vůbec největší rybník Blato. Z většiny rybníků se zde dochovaly hráze, území je využíváno jako pole či louky a v případě potřeby je soustava alespoň zčásti obnovitelná, což může být aktuální v souvislosti s potřebou zadržení vody v krajině. Druhou oblastí je Rožďalovicko-Dymokursko, které se vyznačuje tím, že se dělí na ucelenou lesní a polní část. Zatímco v té lesní se všechny rybníky dochovaly, v polní až na výjimky nepřetrval žádný, nicméně i zde je většina hrází zachována. Také zde by tedy bylo relativně snadné obnovou rybníků podstatně zvýšit zadržení vody v krajině. Velmi podobná situace reliktních rybníků charakterizuje i další území, například mezi Novým Bydžovem, Hořicemi a Hradcem Králové, ta však v této fázi vymezována nebyla. Některé reliktní rybniční soustavy se vyskytují i v krajinách jiných typů (viz dále). Některé krajiny rybníků vykazují současně na části vymezeného území také znaky jiných typů historické kulturní krajiny.[14]

Poznámky

14 Některé krajiny rybníků jsou současně geometricky komponovanou krajinou (Kestřanské rybníky), idealizovanou přírodní krajinou (Hlubocká rybniční soustava, Kynžvartské rybníky), krajinou bojišť (Jankovské rybníky, Sudoměřsko-putimské rybníky), krajinou obor a lesů (Jabkenicko, Netolická obora) či krajinou vrchnostenských sídel a dvorů (Měšicko-mratínské rybníky,

2

2a

Obr. 2. *Lnářsko-blatenské rybníky jako zvláště hodnotný příklad krajiny rybníků. V okolí jsou další – menší – krajiny rybníků, tři malé krajiny strukturálně výrazných plužin (Bezděkovec, Chloumek, Kladrubce-Liškov), krajina poutních míst Pročevily a obecná organicky vyvinutá krajina a současně krajina obor a lesů Roželov-Vacíkov. Mapa: Karel Kuča, 2025.*

Obr. 2a. *Lnářsko-blatenské rybníky. Lnáře se zámkem při pohledu od západu. Vlevo Veský, uprostřed Zámecký, vpravo Podhájský rybník. Foto: Jaromír Manďák (DronaVision), 2019.*

Hranice území krajin rybníků byly vedeny pokud možno v dostatečném odstupu od primárně sledovaných znaků historické kulturní krajiny – nikoli tedy po březích rybníků či hrázích, ale po hranicích kultur či komunikacích, tedy v určitém odstupu, s ohledem na vizuální vztahy. Zásadou bylo respektovat povodí III. i nižšího řádu, tedy nevymezovat rybniční soustavy přes rozvodí. Výjimkou jsou případy, kde je nejvýše situovaný rybník vybudován záměrně přímo na rozvodí a má proto i dvě hráze, umožňující regulovat přítok vody do příslušného povodí.

Krajin strukturálně výrazných plužin (obr. 3–3d) bylo vymezeno 172. Základem se stala

2b

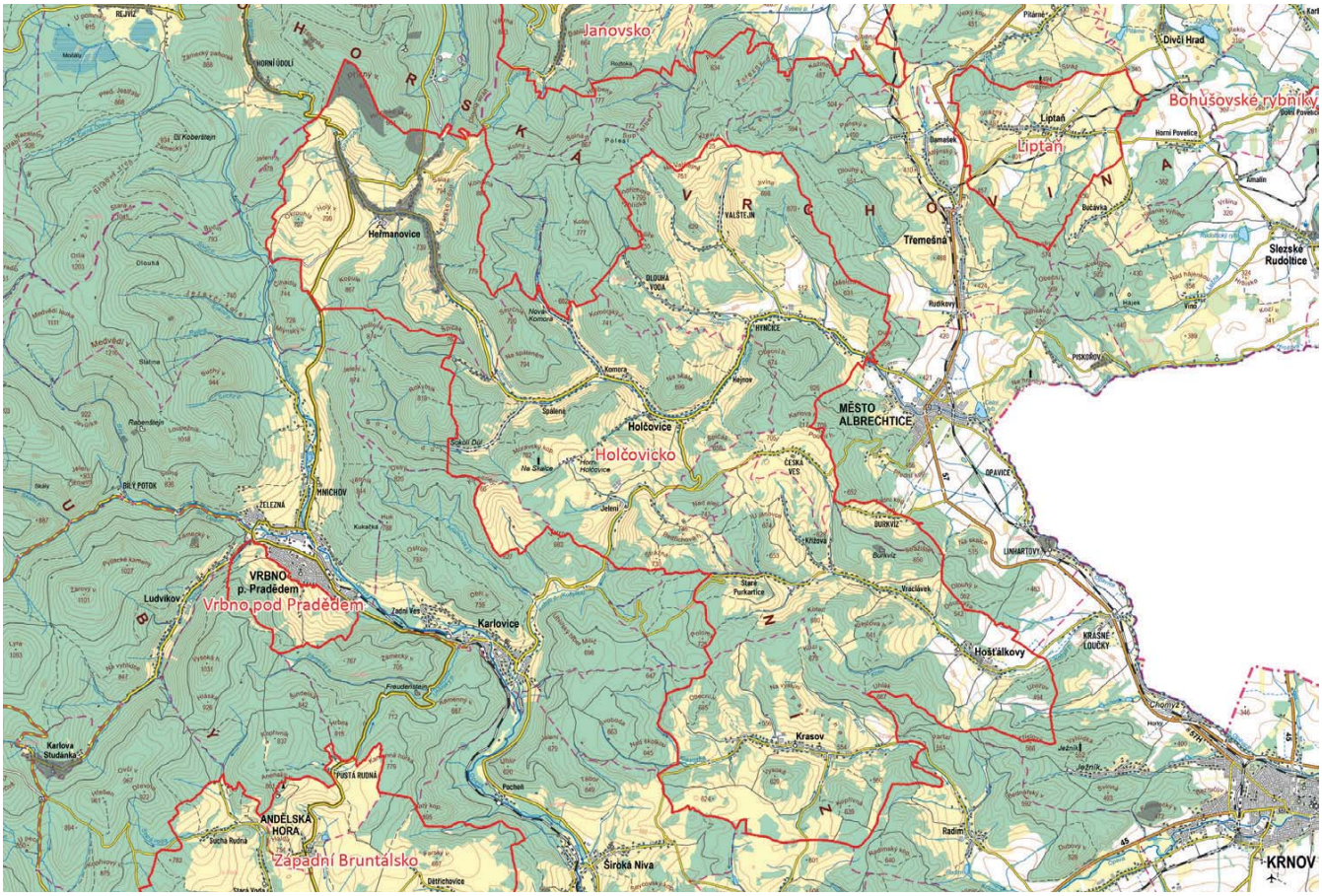
2c

2d

2e

Janovsko
Bohušovské rybníky
Liptaň
Hermanovice
Třemešná
Slezské Rudoltice
Holčovice
Holčovicko
MĚSTO ALBRECHTICE
VRBNO p. Pradědem
Vrbno pod Pradědem
Ludvíkov
Karlovice
Hošťálkovy
Krasov
Karlova Studánka
ANDĚLSKÁ HORA
Západní Bruntálsko
Široká Niva
KRNOV

3

3a

3b

3c

3d

Obr. 2b. *Lnářsko-blatenské rybníky. Pohled od jihu na soustavu rybníků mezi Tchořovicemi a Vrbnem. Vpravo v popředí rybník Hadí, za ním Vítanovy, Radov a Starý, vlevo Velký Pálenec a za ním Smyslov. Foto: Jaromír Manďák (DronaVision), 2019.*

Obr. 2c. *Lnářsko-blatenské rybníky. Bezpečnostní přeliv Zámlynského rybníka. Foto: Karel Kuča, 2017.*

Obr. 2d. *Krajina rybníků Třeboňská rybniční soustava. Silnice Stará Hlína – Stříbřec, vedená po hrázi oddělující rybníky Stolec (vlevo) a Výšehrad (vpravo). Foto: Karel Kuča, 2014.*

Obr. 2e. *Krajina rybníků Sudoměřsko-putimské rybníky, jejíž část u Sudoměře je současně krajinou bojišť. Pohled na bojiště od jihozápadu: vpředu rybník Prostřední, vlevo Markovec u Žižky, vpravo Škaredý. Foto: Karel Kuča, 2017.*

Obr. 3. *Holčovicko jako jedna z nejcennějších krajin strukturálně výrazných plužin. V okolí se nacházejí i další a mimoto malá krajina rybníků Bohušovské rybníky. Mapa: Karel Kuča, 2025.*

Obr. 3a. *Holčovicko. Pohled od jihovýchodu na plužiny Křížové (vlevo) a České Vsi (vpravo); v pozadí plužina Hejnova. Stav těsně před holosečemi v důsledku kůrovcové kalamity. Foto: Jakub Karas (UPVISION), 2014.*

Obr. 3b. *Holčovicko. Plužina Velkého Valštejna (vlevo) a Malého Valštejna (vpravo) při pohledu od jihovýchodu. Foto: Jakub Karas (UPVISION), 2014.*

Obr. 3c. *Krajina strukturálně výrazných plužin Západní Prachaticko. Plužiny Krejčovic (vlevo uprostřed), Milešic (vlevo vzadu), Zvěřenic (uprostřed) a Řepešína (vpravo) při pohledu od východu. Foto: Jakub Karas (UPVISION), 2014.*

Obr. 3d. *Západní Prachaticko. Hlásná Lhota, pohled od západu. Foto: Jaromír Manďák (DronaVision), 2018.*

území vymezená již v předchozí etapě projektu,[15] jejichž hranice byly zpřesněny a byla doplněna i rozlohou menší území, kdy se plužina dochovala třeba i na jediném katastru. Přihlédnuto bylo i k nedávnému zmapování plužin týmem České zemědělské univerzity.[16] Stav podchycení je tedy nyní kompletní. Strukturálně výrazné plužiny existovaly a dochovaly se téměř výlučně ve středních nadmořských polohách. Hranice území jsou vedeny obvykle po hranicích katastrálních území (aktuálních či bývalých), neboť parcelace se v případě lánových vesnic, které v tomto typu převažují, týkala celých katastrů. Pouze případné větší lesní komplexy nesouvisející s parcelací plužiny byly z polygonů krajin vyčleněny. Naopak druhotně zalesněné části plužin byly do území vždy zahrnuty, neboť strukturálně výrazné pásy oddělující jednotlivé pruhy plužiny, tvořené často kamennými zídkami s charakteristickou vegetací, zde většinou přetrvávají. Tyto prvky jsou zpravidla dobře rozlišitelné i na aktuální ortofotomapě; všechny takové případy lze navíc identifikovat porovnáním s ortofotomapou zachycující stav v 50. letech 20. století. Tento typ historické kulturní krajiny byl v posledním desetiletí citelně zasažen kůrovcovou kalamitou, přesněji škodami spojenými s jejím odstraňováním. Nejvíce se to týká právě druhotně zalesněných částí těchto plužin, jejichž dělicí pásy byly místy rozrušeny těžkou technikou.

Některá území strukturálně výrazných plužin, zejména ve vyšších horských polohách, byla od počátku určena primárně pro pastevectví; v dalších byla pole proměněna na louky později, nejčastěji ve druhé polovině 20. století. Znakům krajiny strukturálně výrazných plužin byla proto při typologickém zatřídění dána přednost oproti znakům krajiny pastvin a luk, byť i ty jsou zvláště v některých územích výrazné.[17]

■ **Poznámky**

Pohořelické rybníky, Tepelské rybníky, Rožďalovicko-Dymokursko či Žďárské rybníky – ty jsou současně i krajinou poutních míst).

15 Karel Kuča, Oblasti dochovaných strukturálně výrazných plužin v České republice, *Zprávy památkové péče* LXXIV, 2014, č. 1, s. 34–49.

16 Fzp.czu.cz/pluziny – výsledky – software – Plužiny – pozemková držba od středověku do dnešní doby.

17 Nejvýraznější je to u dvou území v Beskydech

4

4a

4b

4c

Obr. 4. *Koncentrovaná oblast krajin vinic na Mikulovsku a Hustopečsku. V mapovém výřezu je i malá krajina poutních míst Svatý Kopeček a dále Pohořelické a Šumické rybníky. Mapa: Karel Kuča, 2025.*

Obr. 4a. *Krajina vinic Dunajovické kopce. Pohled z Malé Sluneční na krajinu vinic Pálavské vinice. Foto: Karel Kuča, 2020.*

Obr. 4b. *Krajina vinic Velké Žernoseky na svazích Českého středohoří v labském údolí Porta Bohemica. Nejmohutnější terasy vinice Malá Vendule. Foto: Karel Kuča, 2020.*

Obr. 4c. *Krajina vinic Modré Hory. Vinice na Kraví hoře na podzim. Foto: Karel Kuča, 2018.*

5

5a

5b

Obr. 5. *Koncentrovaná oblast krajin chmelnic na Žatecku a Lounsku. V mapovém výřezu je i krajina strukturálně výrazných plužin Oblík a Srdov a malá krajina Lenešické rybníky. Mapa: Karel Kuča, 2025.*

Obr. 5a. *Vinařické chmelnice. Pohled na chmelnice u Vinařic. Foto: Karel Kuča, 2020.*

Obr. 5b. *Domoušické chmelnice a Pnětlucké chmelnice ve zvlněné krajině severního Džbánu západně od Domoušic, v pozadí Pnětluky s kostelem a vzdálené České středohoří. Foto: Karel Kuča, 2020.*

Krajin vinic (obr. 4–4c) bylo vymezeno 63 a kromě dvou výjimek všechny leží v jižní části Jihomoravského kraje, pro jehož obraz jsou zcela charakteristické. Vinice jsou často promíšeny s drobnými sady. Za hodnotné jsou považovány nejen vinice tradiční, využívající morfologii terénu, ale i novodobé socialistické terasové vinice, které představují pozoruhodné terénní útvary. Stav podchycení krajin je kompletní. Území byla vymezována podle aktuálně existujících vinic, neboť po vinicích zaniklých v dávnější minulosti například i v Čechách obvykle nezůstaly žádné stopy (vyjma pomístních jmen). Řídit se rozsahy vinic na mapách stabilního katastru by rovněž postrádalo smysl, neboť v té době zažívalo moravské vinařství největší útlum. Jediné riziko zvoleného postupu spočívá v tom, že části území mohou zahrnovat i velmi mladé vinice, ale z hlediska obrazu krajin to není podstatné.

Obr. 6. *Krajina se specifickou strukturou osídlení Vitorazské pomezí. Hořejší Chalupy, pohled od jihozápadu. Vpravo od silnice leží Trpnouze. Foto: Jaromír Manďák (DronaVision), 2019.*

Obr. 7. *Velká obecná organicky vyvinutá krajina Plasko, v jejímž srdci leží rozsahem zcela nedostatečná stejnojmenná krajinná památková zóna zaujímající širší okolí Plaského kláštera, který svými dvory a kostely vtiskl celé oblasti specifický ráz. V mapovém výřezu jsou i malé krajiny rybníků a dále krajina lesů a obor Svatý Hubert. Mapa: Karel Kuča, 2025.*

Hranice krajin vinic musely být obvykle vedeny bezprostředně po obvodu těchto kultur, neboť v okolní scelené zemědělské krajině zpravidla nejsou k dispozici linie využitelné pro vedení hranice v určitém odstupu.

Krajin chmelnic (obr. 5–5b) bylo vymezeno 32 a naprostá většina z nich leží na širším Žatecku a Rakovnicku, několik málo pak na

6

7

8

8a

8b

Obr. 8. *Krajina kamenolomů Skutečské lomy. Zatopený lom Zvěřinov u Leštiny. Foto: Karel Kuča, 2018.*
Obr. 8a. *Krajina kamenolomů Lomy Amerika. Lom Velká Amerika při pohledu od západu. Foto: Karel Kuča, 2010.*
Obr. 8b. *Krajina kamenolomů Žulovské lomy. Opěrná stěna Vycpálkova lomu. Foto: Karel Kuča, 2019.*

Roudnicku a Přerovsku. Stav podchycení krajin je kompletní. Také v případě těchto krajin byla pro vymezení podstatná aktuální existence chmelnic, a to z podobných důvodů jako u vinic. Podobná je i zásada vedení hranic, ale situace je zde někdy příznivější, protože v údolních polohách mohly být využity hranice lesů, které koncentrace chmelnic obklopují a jsou jako hranice tohoto typu optimální z hlediska vizuálních vztahů.

Krajina pastvin a luk byla vymezena jediná – Čertoryje a Vojšické louky –, ale dvě další jsou zastoupeny v jiném typu.[18] Aktuální potřeba ingerence ze strany památkové péče je zde velmi malá, protože zde většinou chybějí znaky historické kulturní krajiny, které by měly památkový význam. Určitý potenciál na doplnění dalších území přesto existuje.

Krajin obor a lesů bylo vymezeno 15, tedy také poměrně málo (další jsou obsaženy v jiných typech). Pozornost byla soustředěna na nejvýznamnější z nich, ve kterých existují hodnotnější doprovodné stavby a zejména geometrické sestavy cest a alejí či znaky idealizované přírodní krajiny.[19] Určitý potenciál na doplnění dalších území zde rovněž existuje. Hranice jsou vesměs totožné s aktuálními či bývalými hranicemi samotných obor.

Krajiny se specifickou strukturou osídlení (obr. 6) byly vymezeny pouze 3: Horní Dušnice v Krkonoších, Soběslavsko-veselská Blata a Vitorazské pomezí. V případě Blat jde v jistém smyslu o „ochranné pásmo“ unikátního prstence blatských památkových rezervací a zón lidové architektury, jehož specifikem je i centrálně položené rašeliniště. Horní Dušnice byla zvolena jako zvláště cenný příklad, ale řadu podobných území by bylo možno vymezit v celých Krkonoších i Jizerských horách vyjma nejnavštěvovanějších center. S ohledem na podmínky ochrany národního parku a chráněné krajinné oblasti se to však v této fázi nejevilo jako akutní. Totéž platí o unikátní oblasti Kokořínska. Ochrana lidové architektury je zde mimoto poměrně dostatečně zajištěna památkovými rezervacemi a zónami i ochranou jednotlivých staveb. Jiná území se specifickou strukturou osídlení naopak nebyla zařazena proto, že takové území by mělo být dochované nejen urbanisticky, ale také architektonicky, čímž z toho rozsáhlá území vypadávají (například Těšínsko, ale i oblasti lánových vesnic bez strukturálně výrazných plužin). Přesto zde určitý potenciál pro doplnění existuje.

Obecných organicky vyvinutých krajin (obr. 7) bylo vymezeno 40. Představují harmonické celky s dochovanou historickou sídelní strukturou a četnými památkami, často i v půvabném krajinném rámci. Vyskytují se zde znaky různých typů historické kulturní krajiny, někdy i ve větší koncentraci, ale ne takové, aby území bylo možné jednoznačně přiřadit ke specifickému typu (typicky Vysokochlumecko, Tepelsko, Broumovsko, Jimramovsko). V rámci tohoto obecného typu bylo využito nejvíce nerealizovaných návrhů krajinných památkových zón z konce 90. let 20. století, ale tehdy navrhované

■ **Poznámky**

(Huslenky – Zděchov – Hovězí – Velicko). Naopak Jesenická kotlina vykazuje na části území koncentrované a svým charakterem unikátní znaky krajiny lázní.

18 Viz pozn. 17.

19 To platí zejména o jihočeském Hlubocku.

9

Obr. 9. *Geometricky komponovaná krajina a současně krajina vrchnostenských sídel a dvorů Polánka u Ratibořských Hor na ortofotomapě cca z roku 2018 (ČÚZK). Foto: ČÚZK.*

hranice byly brány jen jako orientační a všechny musely být zpřesněny.[20]

Případů, kdy lze území doplňkově zařadit i k jinému typu, je zde nejvíce.[21] Potenciál dalšího doplnění je zde také asi nejvyšší.

Krajiny kamenolomů (obr. 8–8b) byly vymezeny 4. Jde o Lomy Amerika a Solvayovy lomy v Českém krasu, Skutečské lomy a Žulovské lomy. Jsou to nejvýraznější a neobyčejně půvabné příklady krajiny pozměněné činností kamenolomů, které se po skončení těžby organicky zapojily do obrazu krajiny. Aktuálnost ingerence ze strany památkové péče je u tohoto typu minimální, proto se další doplnění spíše nepředpokládá, i když určitý potenciál nepochybně existuje.

Komponované krajiny

Komponované krajiny byly od počátku v centru zájmu památkové péče, proto je jich velká část již chráněna. Vymezeno jich bylo 39, ale naprostou většinu tvoří krajiny poutních míst. V rámci této kategorie byly dále identifikovány následující typy:

Geometricky komponované krajiny (obr. 9) byly vymezeny 2 – Liblicko a Polánka (u Ratibořských Hor), která je současně krajinou vrchnostenských sídel a dvorů. Potenciál dalšího doplnění je poměrně malý, neboť řada dříve významných území přetrvala ve velmi torzálním stavu, což platí například o Chroustovicku.

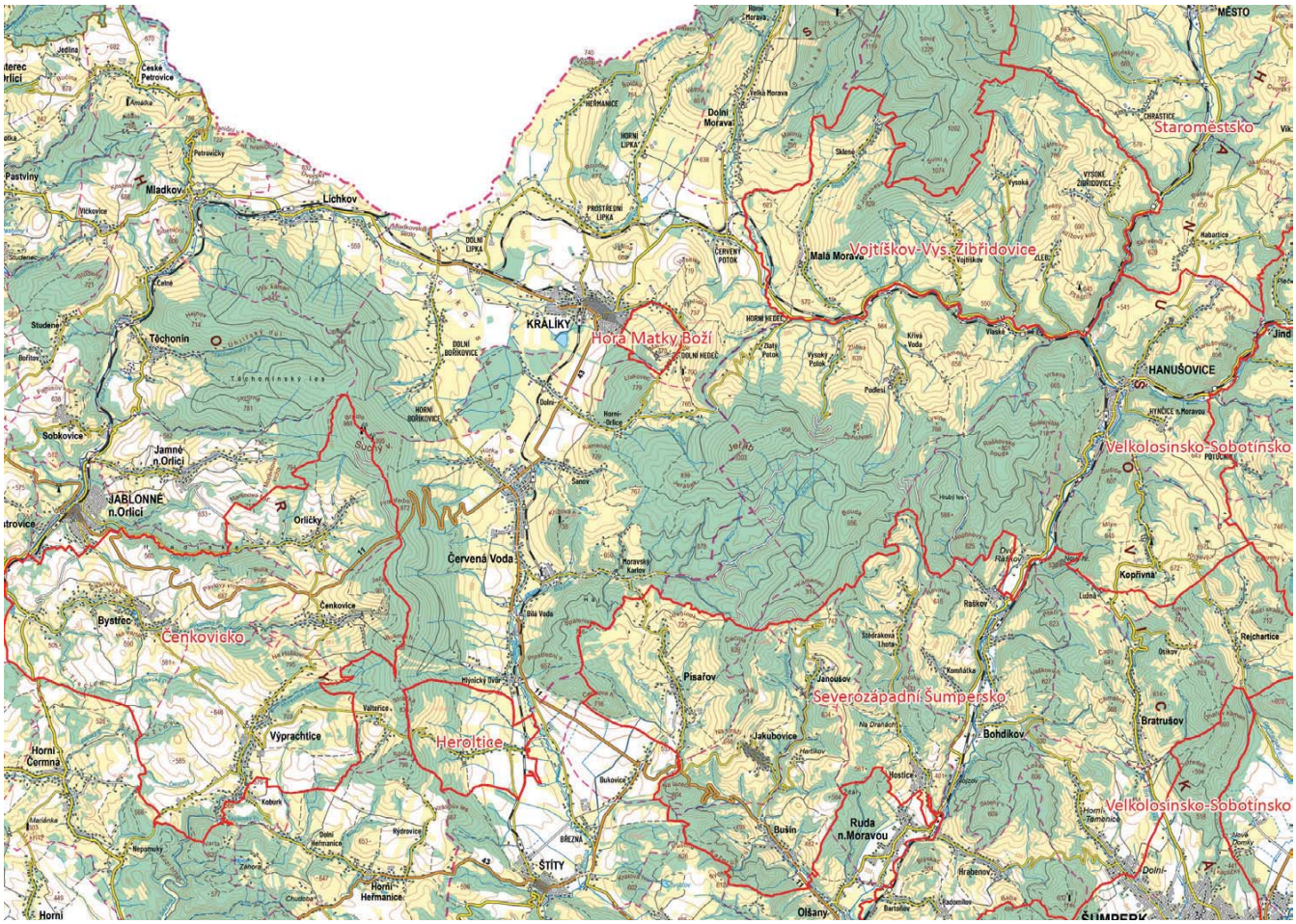
Idealizované přírodní krajiny byly vymezeny také jen 2, konkrétně Hauenštejnsko a Nové Zámky (u Litovle). Další jsou však obsaženy v jiných typech.

Krajin poutních míst (obr. 10–10d) bylo vymezeno 35. Počet poutních míst je podstatně vyšší, ale buď nemají krajinný rozměr (poutní kostel ve městě), nebo jsou příliš malá a v krajině se neuplatňují. Totéž platí také o některých větších a typologicky rozvinutých poutních místech, pokud jsou zcela skryta ve vzrostlé zeleni (typicky Křemešník). Některá výrazná poutní místa jsou mimoto součástí chráněných území (Jiřetín pod Jedlovou). Lze tedy říci, že byla podchycena všechna relevantní území.

■ **Poznámky**

20 V té době bylo na půdě odborných pracovišť památkové péče (před jejich sloučením do nynějšího Národního památkového ústavu) pod vedením Boženy Pacákové zpracováno kolem 50 návrhů krajinných památkových zón, které byly souhrnně zaslány Ministerstvu kultury v roce 2000 včetně návrhu související metodiky pro péči o tato území, ale žádný z nich nebyl tehdy realizován. Návrhy kromě textové části obsahovaly i zákres hranice, který byl při zvoleném měřítku 1 : 50 000 značně nepřesný a někdy i nejasný.

21 Idealizovaná přírodní krajina (Hradec nad Moravicí, Konopišťsko – též krajina rybníků), krajina hlubinné těžby (Kutnohorsko), krajina povrchové těžby (Ratibořské Hory), krajina hradišť (Bezdružicko), krajina obor a lesů (Roželov-Vacíkov, Opočensko – též krajina vrchnostenských sídel a dvorů), krajina rybníků (Telčsko, Chlumecko, které je v tomto ohledu částečně reliktní a dále je zde i krajina obor a lesů a stopy geometricky komponované krajiny), krajina se vztahem k významné osobnosti (Podještědí), krajina vrchnostenských sídel a dvorů (Jižní i Severní Křivoklátsko, Plasko, Zlonicko-Budenicko, Vinořsko-Jenštejnsko).

10

Obr. 10. *Krajina poutních míst Hora Matky Boží nad Králíky, obklopená rozsáhlými krajinami strukturálně výrazných plužin. Mapa: Karel Kuča, 2025.*

Viditelnost významového centra poutního místa z širší krajiny byla tedy klíčovým požadavkem. Řada poutních míst byla nedávno prohlášena národními kulturními památkami,[22] ale to nezajišťuje ochranu jejich krajinného rámce, neboť chráněny jsou jen vlastní stavby kostelů, kaplí, kapliček apod. a areály nemají převážně ani ochranná pásma. Například poutní místo Hora Matky Boží nad Králíky včetně aleje z města je sice součástí památkové zóny, ale jde o její úzký výběžek, který nezajistí ani ochranu bezprostředního okolí. Některé krajiny poutních míst lze doplňkově zařadit i k jinému typu historické kulturní krajiny.[23]

Hranice krajin poutních míst byly vedeny tak, aby zahrnuly území, ve kterém se poutní místo výrazně vizuálně uplatňuje a téměř jakákoli novostavba by jeho působení v krajině narušila. Pro optimalizaci hranic by bylo možné využít gisovou analýzu viditelnosti, ale s rozumně nastavenou hranicí, odkud má smysl takový požadavek uplatňovat.

Asociativní krajina

Asociativní krajina byla vymezena jediná, a to Bojiště u Kolína, neboť pouze to (nad rámec tří aktuálních KPZ chránících historická bojiště) obsahuje výrazné memoriální stavby. To neplatí o bojišti u Jankova, které je obsaženo v jiném typu krajiny. Také Podještědí spojené s životem Karoliny Světlé je primárně zařazeno v jiném typu.

Již výše bylo vysvětleno, že ochrana asociativních krajin není primárně cílem a náplní památkové péče. V případě míst spojených s lidským utrpením je to spíše pro působení jiných paměťových institucí. Speciální otázkou je případná ochrana cenných archeologických situací v krajinách po roce 1945 vysídlených území, kterých je několik set. Vždy jde o někdejší intravilán, někdy i s nadzemními relikty staveb, často se však dochovaly i stopy členění plužiny či další historické krajinné struktury, byť jsou obvykle lépe rozlišitelné na lidarových datech než v terénu. Krajinný rozměr je ale i zde málo významný (řada takových zaniklých intravilánů druhotně zarostla) a dominuje otázka archeologie. Otázkou je také případné spojování více sousedících zaniklých vesnic do souvislého území. Zvláště cenné příklady by patrně bylo vhodnější prohlašovat za archeologické kulturní památky.[24]

Množina 664 cenných území historické kulturní krajiny v České republice není uzavřená a může být doplňována v závislosti na nově získaných poznatcích, jak bylo výše zmíněno. Současně je zřejmé, že je zcela nereálné zajistit

■ **Poznámky**

22 Nařízení vlády č. 23/2018 ze dne 31. ledna 2018, o prohlášení některých kulturních památek za národní kulturní památky.

23 Poutní místo Ruda (u Rýmařova) je současně krajinou strukturálně výrazných plužin a poutní místo Réna (u Ivančic) krajinou vinic.

24 Karel Kuča, Sídla zaniklá v letech 1945–1989 a jejich památkový potenciál, *Zprávy památkové péče* LXXXXII, 2022, č. 4, s. 509–522.

10a

10b

10c

10d

Obr. 10a. *Hora Matky Boží. Pohled ze vstupního schodiště poutního místa do přístupové aleje a okolní krajiny. Foto: Karel Kuča, 2019.*

Obr. 10b. *Krajina poutních míst Kalvárie na Ostrém. Pohled na kalvárie od západu. Foto: Karel Kuča, 2015.*

Obr. 10c. *Krajina poutních míst Kalvárie na Ostrém. Pohled z horní terasy k Úštěku s krajinnou dominantou hory Sedlo. Foto: Karel Kuča, 2015.*

Obr. 10d. *Krajina poutních míst Svatý Jan pod Skalou. Panoramatický pohled na ves Svatý Jan pod Skalou s dominantou Skály a kláštera pod ní od západu. Foto: Karel Kuča, 2010.*

ochranu všech těchto území z titulu památkového zákona, nicméně alespoň některá z nich by si prohlášení za krajinné památkové zóny nepochybně zasloužila. K úvaze se nabízí případně i ochrana ve formě přírodního parku podle zákona o ochraně přírody a krajiny. Někdy by stačilo i upravit (rozšířit) hranice již existujících přírodních parků.

Jak již bylo řečeno, mapa má sloužit i – nebo možná zejména – veřejnosti a pro potřeby územního plánování. Výsledky představeného úkolu lze využít například v oficiálních podkladech, vázaných na vyhlášku ke stavebnímu zákonu. Existuje dohoda koordinátorky kolektivu ČVUT s Ministerstvem životního prostředí, že po certifikaci[25] bude mapa uplatněna jako sledovaný jev územně analytických podkladů „Urbanistické a krajinné hodnoty“ na portálu územního plánování. Tento sledovaný jev může být uplatněn i na geoportálu NPÚ.

Hlavním cílem bylo především tato hodnotná území zviditelnit a deklarovat jejich význam, a to tím spíše, že jde často o území málo známá či zcela neznámá, přinejmenším z hlediska památkových hodnot. Základním předpokladem jakékoli ochrany je totiž především znalost hodnot, které se v daném prostoru nacházejí. Následně již bude záležet na vůli a odpovědnosti všech subjektů, jež vývoj daného území ovlivňují, jak se k těmto hodnotám postaví.

Článek je zpracován jako výstup projektu Historická kulturní krajina v ohrožení a její vize v kontextu soudobých proměn (kód projektu DH23P03OVV006), financovaného v letech 2023–2027 z Programu na podporu aplikovaného výzkumu a experimentálního vývoje národní a kulturní identity (NAKI III) Ministerstva kultury České republiky. Tohoto projektu se účastní VÚKOZ, ČVUT a MENDELU.

Ing. arch. Karel KUČA
ČVUT v Praze, Fakulta stavební
karel.kuca@gmail.com

■ **Poznámky**

25 Mapa byla ze strany Ministerstva kultury certifikována v roce 2025.

OBSAH ROČNÍKU

Obsah a rejstřík časopisu Zprávy památkové péče, ročník 85, 2025
Zpracoval Milan Kudyn

Ročník tvoří 4 čísla o celkovém rozsahu 408 stran. Obsah je řazen abecedně podle jmen autorů. Číslice před lomítkem udává číslo časopisu, čísla za lomítkem udávají strany. Obsahy čísel s anotacemi článků naleznete na http://zpp.npu.cz.

Obsah ročníku 85

ADAMCOVÁ, Kateřina. *„Člověk je jako stopa v písku smytá přílivem." Vzpomínka na PhDr. Vratislava Nejedlého, CSc. (* 1950 – † 2025)*..... č. 3 / str. 264

ADAMCOVÁ, Kateřina. *Společně na cestě krajinou restaurování. Rozhovor s Janem Bradnou o Vratislavu Nejedlém*..... č. 3 / str. 265

BAYER, Karol; VÁCHA, Zdeněk. *Vzpomínka na doc. Manfreda Kollera (*1941 – † 2025)*.....č. 2 / str. 166

CENKOVÁ, Pavla; HOMOLA, Aleš. *Kometa nad Brnem. Výstavba Masarykovy čtvrti v letech 1919–1925*..... č. 2 / str. 87

FACINCANI, Filip. *Jan Muk. Osobnost lidská a vědecká (1935–1994)*..... č. 3 / str. 280

FALTÝNEK, Vilém. *Restaurování kovů a jiná přehlížená řemesla. Rozhovor s Ivanem Houskou*.....č. 1 / str. 59

GAUDEK, Tomáš. *Tabernákl z dílny Bernarda Daddiho: rodinná památka rodu Collaltů*..... č. 3 / str. 215

HÁJEK, Karel. *Budoucnost výpravní budovy nádraží Rakouské severozápadní dráhy v Děčíně*..... č. 3 / str. 252

HNILICA, Ondřej. *Věž kostela sv. Jakuba v Telči jako svědectví dobového statického zajištění z 60. let 20. století*.....č. 2 / str. 145

CHOTĚBOR, Petr. *Přehled péče o katedrálu sv. Víta na Pražském hradě v letech 2011–2023*..... č. 1 / str. 68

JACKSON, Ladislav. *Architekt jako zaměstnanec: architekt a urbanista Maxmilián Šimáček (1867–1944)*.....č. 1 / str. 33

JUNEK, David. *Obrazárna hrabat z Hohenemsu v Poličce – historické souvislosti a nynější zpřístupnění*.....č. 2 / str. 168

KOPECKÁ, Ivana; TARANTOVÁ, Kateřina. *Léčiva barokní lékárny*..... č. 4 / str. 373

KOVÁŘÍK, Zdeněk; TIŠLOVÁ, Renata; MÍCHALOVÁ, Zdeňka. *Výzkum štukové výzdoby v kapli Všech svatých na zámku v Telči – mezi dějinami umění, technologií a restaurováním*.....č. 1 / str. 3

KRATOCHVÍL, Petr. *Zahraniční přístupy k regulaci vstupu novostaveb do historického prostředí. Aktuální tendence z pohledu historika současné architektury*..... č. 4 / str. 291

KREJČIŘÍK, Přemysl; ŠTĚRBOVÁ, Martina; BÁRTOVÁ, Pavla. *Obnova zámeckých zahrad státního zámku v Lysicích*..... č. 4 / str. 349

KŘÍŽOVÁ, Lucie. *UNESCO Sites Navigator – nový globální geoportál pro nejcennější místa planety*.....č. 4 / str. 388

KUČA, Karel. *Historická kulturní krajina jako téma výzkumných projektů NAKI*.....č. 4 / str. 314

KUČA, Karel. *Veduty. Historická zobrazení měst českých zemí od nejstarších dob do poloviny 19. století*.....č. 1 / str. 78

KUČA, Karel. *Vymezení cenných území historické kulturní krajiny v České republice*.....č. 4 / str. 323

KUČOVÁ, Věra. *Česká republika poprvé členem Výboru pro světové dědictví a co to znamená*..... č. 4 / str. 383

KURIC, Alexander. *Obnova památek je navýsost tvůrčí disciplína. Rozhovor s prof. Ing. arch. akad. arch. Václavem Girsou*.....č. 2 / str. 162

LEHNERTOVÁ, Martina; STARÁ, Ludmila. *Zpráva z konání metodických dnů specialistů v Ostravě*.....č. 2 / str. 173

MAREK, Petr. *Staré hraniční kameny na historické hranici Čech a Moravy novými kulturními památkami?*..... č. 1 / str. 20

NAČERADSKÁ, Petra. *Po stopách šlechtických rodů: Habsburkové – domovem i v Českých zemích*..... č. 1 / str. 64

OLŠAN, Jiří. *Obnova zahradní úpravy letohrádku Bellarie v českokrumlovské zámecké zahradě*.....č. 4 / str. 368

PÁCAL, Martin. *Kompletní stavební obnova zahrady a zahradnictví na zámku Lysice*..... č. 4 / str. 358

PANÁČEK, Michal; JAKUBEC, Pavel; ŘEŘICHA, Petr; FAJMAN, Petr. *Historie a záchrana kamenného klenbového mostu v Poniklé na řece Jizeře*..... č. 2 / str. 130

REJHA, Adam. *Svoz Pinkas Praha – sociologicko-historická sonda do osudů sbírky rodiny Pinkasů*..... č. 3 / str. 203

RYŠAVÝ, Radek. *Národní památkový ústav oslavil Rok italské šlechty*..... č. 4 / 396

SCHRÁNILOVÁ, Anna. *Výtvarná výzdoba interiérů obchodního domu Družba v Praze*..... č. 3 / str. 235

SKALICKÝ, Petr; KOVAŘÍK, Viktor; KUNEŠ, Petr. *Ohlédnutí za radostným životem PhDr. Vratislava Nejedlého, CSc. (1950–2025)*..... č. 3 / str. 271

SLABÝ, Lukáš. *Příspěvek k poznání historizující přestavby zámku Hluboš za Oettingen-Wallersteinů jako podnět k jeho záchraně a prezentaci*.....č. 2 / str. 118

SLAVÍK, Jiří. *Renesanční a manýristické štukatérství v Čechách a na Moravě*..... č. 1 / str. 79

STANOVSKÁ, Johana. *Mezinárodní den archeologie 2025 v NPÚ*..... č. 4 / str. 392

STRAKOŠ, Martin. *Bohumil Hypšman (1878–1961): Wagnerův žák ve službě Libušině a památkové hodnoty historického města*..... č. 3 / str. 183

ŠABATOVÁ, Lenka; ZBRANEK, Hynek; DEJMAL, Miroslav. *Poznatky stavebněhistorických a archeologických výzkumů k vývoji zámecké zahrady v Lysicích*.....č. 4 / str. 337

ŠIMKOVÁ, Zdislava. *Komparace přístupů k památkové ochraně moderní architektury v kontextu dobových ideových vlivů*..... č. 1 / str. 48

TRUXOVÁ, Ina; BÁRTA Tomáš. *Rehabilitace zahrad zámeckého areálu Lysice z pohledu odborného garanta, specialisty na památky zahradního umění a vedoucího údržby zahrady* ..... č. 4 / str. 361

VEVERKA, Lukáš. *Hotel Rosol: pelhřimovské drama o třech dějstvích* ..... č. 2 / str. 107

VRÁNA, David. *Slánský versus Fišer. Restaurátorský konflikt ve stínu Vítězného února* ..... č. 4 / str. 297

ZEMAN, Jaroslav. *ATÚ: automatické telefonní ústředny: společnost, technologie, architektura* ..... č. 3 / str. 281

ŽÁK, Jakub. *Umělecká sbírka Jindřicha Bělohříbka na jeho zámku ve Vinoři* ..... č. 3 / str. 223

Rejstřík jmenný, věcný, místní

altán 358, 360, 366
antika 79
architektura barokní 65, 73, 90, 120n, 162, 170, 187, 194, 198,226
architektura funkcionalistická 48n, 105, 106, 184n, 283
architektura historizující 90, 121n, 187n, 198, 202
architektura industriální 321, 322, 324, 326, 330, 335
architektura moderní 43n, 48n, 87n, 117, 183n
archiválie 23n, 33n, 78n, 87, 99, 107n, 121n, 138n
avantgarda 184, 185, 194, 196, 198
baroko 36, 65, 73, 80, 120n, 155n, 166, 168, 198, 226, 268n, 311, 341, 349n, 373
barokní léčiva 373n
Bárta, Tomáš 361–367
Bártová, Pavla 349–357, 402
Beamtenheim (Německá úřednická čtvrť) 89–90, 106, 175
Bellarie 368, 369, 371, 372
Berger, Alfred 292, 399
Bělohříbek, Jindřich 223n
Benátská charta 292
beton pohledový 136, 250, 345
Bradna, Jan 265n
Bráf, Antonín 186–187
bronz 230, 242, 248
brněnský památkový úřad 300
Brno, Masarykova čtvrť 87–106
bydlení 37, 51, 88, 201, 257
cenná krajinná území 317, 322, 323n
cenné interiéry 3n, 36, 59, 65n
Cerroni, Jan Petr 4, 5
církevní objekty 147n
Collalto, rod 215n
Courtauld Institute, Londýn 215–222
česko-moravská hranice 20
Český Krumlov 268n
Daddi, Bernardo 215n
Děčín 252–263
Dejmal, Miroslav 337–348
dekorace nástěnná 242n, 272n
dendrochronologie 4, 5
detaily architektonické 256n
digitální prezentace památek 388–391
dlažba 346n
dokumentace 297n
Dominăček z Písnice, Zikmund 6
Družba (obchodní dům) 235–251
dřevěné konstrukce 340n
dřevořezba 17, 78, 230
Ebenezer, Howard 90
Ericera, Antonio 4

ZPRÁVY PAMÁTKOVÉ PÉČE
ročník 85 / 2025 / číslo 4

Časopis státní památkové péče
ISSN 1210-5538
Praha, květen 2026
Recenzovaný časopis
Vydává Národní památkový ústav, generální ředitelství, Valdštejnské nám. 3/162, 118 01 Praha 1
s finanční podporou Ministerstva kultury České republiky.
Vychází 4x ročně. Rozsah jednoho ročníku včetně příloh činí přibližně 500 stran.

Číslo sestavila redakce
Šéfredaktor: doc. PhDr. Magdalena Nespěšná Hamsíková, Ph.D.
Redakce: Mgr. Karolina Krejčiříková, Mgr. Milan Kudyn, Mgr. Tereza Panošková, Mgr. Lukáš Hyťha, MgA. Gabriela Zelenková
Překlad do angličtiny: Bryce Belcher
Jazyková korektura: Mgr. Jitka Míšková
Grafická úprava, sazba: Petr Liška
Redakční rada: Mgr. Kateřina Adamcová, Ph.D., Mgr. Jakub Bachtík, Ph.D., prof. Dr hab. Waldemar Józef Deluga, Mgr. Martin Gaži, doc. PhDr. Stanislava Bönde Gogová, Ph.D., prof. Ing. arch. Pavel Gregor, Ph.D., doc. PhDr. Martin Horáček, Ph.D., Mgr. Lukáš Hyťha, Ing. arch. Petr Chotěbor, CSc., Dr. Alena Janatková, Mgr. et Mgr. Kornélia Kolářová Takácsová, Th.D., Ph.D., Dipl.-Ing. Dr. techn. Miloš Kruml, Ing. arch. Karel Kuča, Dott. Jana Michalčáková, Ph.D. et Ph.D., doc. MgA. Adam Pokorný, Ph.D., doc. PhDr. Josef Štulc, Mgr. Martin Tomášek, Ph.D., Mgr. Kristina Uhlíková, Ph.D.

Adresa redakce: ZPP, Valdštejnské nám. 3/162, 118 01 Praha 1
e-mail: gnr.redakce@npu.cz, web: http://zpp.npu.cz
Tisk: fronte, s. r. o., Studánecká 1120, Bílé Předměstí, 530 03 Pardubice

Předplatné: Zajišťuje SEND Předplatné s.r.o., send@send.cz, 225 985 225, 777 333 370, https://send.cz/casopis/11322/zpravy-pamatkove-pece#predplatne
Roční předplatné ročníku 85 je 680 Kč. Cena jednotlivého čísla ročníku 85 je 185 Kč
Informace k předplatnému: MgA. Gabriela Zelenková, zelenkova.gabriela@npu.cz, + 420 778 410 899

Pokyny pro autory příspěvků naleznete na http://zpp.npu.cz

Registrace povolena pod č. MK ČR 5993. MIČ 47 992.
Podávání novinových zásilek povoleno RRP Bratislava, č. j. 465 – RRP/952 ze dne 18. 1. 1995.

Časopis je zařazen v Seznamu recenzovaných neimpaktovaných časopisů (periodik) vydávaných v České republice, vedeném Radou pro výzkum, vývoj a inovace. Od roku 2021 je indexován v databázi EBSCO.
Příspěvky v rubrice Studie z památkové péče jsou recenzované, s výjimkou příspěvku Historická kulturní krajina jako téma výzkumných projektů NAKI. Příspěvky v ostatních rubrikách jsou nerecenzované.

Nevyžádané rukopisy nevracíme. Za původnost a věcnou správnost uveřejněných příspěvků odpovídají autoři. Obsah příspěvků nemusí souhlasit se stanoviskem vydavatele. Všechna práva k obsahu příspěvků a otištěné dokumentaci náležejí autorům. Jakékoliv další převzetí obsažených údajů musí být doloženo uvedením pramene (§ 31 autorského zákona).
Vydavatel žádá o zaslání případné recenze či publikace citující z časopisu Zprávy památkové péče. Vydavatel neodpovídá za obsah inzerátů a jejich pravdivost (viz § 5 tiskového zákona). Podle § 2914 občanského zákoníku nenese odpovědnost za způsobené škody. Použití inzerovaných výrobků či služeb v jednotlivých případech nezakládá souhlasné stanovisko výkonného orgánu památkové péče.

Uzávěrka čísla 4 byla ke dni 31. 8. 2025

Obr. na 1. straně obálky – *Pohled na panorama Valče na úpatí Doupovských hor s vrcholně barokním kostelem Nejsvětější Trojice, trojičním sloupem se sochami od M. B. Brauna a areálem státního zámku Valeč. Foto: Karel Kuča, 2012.*
Obr. na 2. straně obálky – *Marte.Marte Architekten, Landesgalerie Niederösterreich, Krems an der Donau. Foto: Petr Kratochvíl, 2021.*
Obr. na 4. straně obálky – *Státní zámek Lysice, zámecká zahrada, prostor Kapucínky s pohledem směrem k zámku. Foto: Ina Truxová, 2025.*
Obr. u editorialu – *Detail jihovýchodního průčelí letohrádku Bellarie v Českém Krumlově. Foto: Josef Seidel, 1913. SOA Třeboň, OSFS Český Krumlov, sbírka fotografií Český Krumlov, inv. č. 1164.*

Do čísla 4/2025 přispěli:

Ing. Tomáš BÁRTA, NPÚ, ÚPS v Kroměříži, barta.tomas@npu.cz /
Ing. Pavla BÁRTOVÁ, Ústav biotechniky zeleně, Mendelova univerzita v Brně, xzenozic@node.mendelu.cz /
Mgr. Miroslav DEJMAL, Ph.D., Ústav archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity a Archaia Brno, z. ú., miroslav.dejmal@phil.muni.cz /
Ing. Ivana KOPECKÁ, Národní technické muzeum, Praha, ivana.kopecka@ntm.cz /
Prof. PhDr. Petr KRATOCHVÍL, CSc., NPÚ, ÚOP v Brně, kratochvil.petr@volny.cz /
Doc. Ing. Přemysl KREJČIŘÍK, Ph.D., Ústav biotechniky zeleně, Mendelova Univerzita v Brně, premysl.krejcirik@mendelu.cz /
Mgr. Lucie KŘÍŽOVÁ, MA, NPÚ, Generální ředitelství v Praze, krizova.lucie@npu.cz /
Ing. arch. Karel KUČA, ČVUT v Praze, Fakulta stavební, karel.kuca@gmail.com /
Ing. arch. Věra KUČOVÁ, NPÚ, Generální ředitelství v Praze, kucova.vera@npu.cz /
Ing. Jiří OLŠAN, NPÚ, státní hrad a zámek Český Krumlov, olsan.jiri@npu.cz /
PhDr. BcA. Martin PÁCAL, NPÚ, Generální ředitelství v Praze, pacal.martin@npu.cz /
Bc. Radek RYŠAVÝ, NPÚ, ÚPS v Kroměříži, rysavy.radek@npu.cz /
Mgr. Johana STANOVSKÁ, NPÚ, Generální ředitelství v Praze, stanovska.johana@npu.cz /
Mgr. Lenka ŠABATOVÁ, NPÚ, ÚOP v Brně, sabatova.lenka@npu.cz /
Ing. Martina ŠTĚRBOVÁ, Atelier Krejčiříkovi, s. r. o., Martina.Zimmmer@seznam.cz /
Mgr. Kateřina TARANTOVÁ, Národní památkový ústav, klášter Zlatá Koruna, tarantova.katerina@npu.cz /
Ing. Ina TRUXOVÁ, NPÚ, Generální ředitelství v Praze, truxova.ina@npu.cz /
Bc. David VRÁNA, ÚDU AV ČR, Oddělení dokumentace, vrana@udu.cas.cz/
Mgr. Hynek ZBRANEK, Muzeum města Brna, p. o., a Archaia Brno, z. ú., zbranek@muzeumbrna.cz.

NÁRODNÍ
PAMÁTKOVÝ
ÚSTAV

ISSN 1210-5538 ZPRÁVY PAMÁTKOVÉ PÉČE / 85 / 2025 / 4

ISSN 1210-5538
54
9 771210 553006